

TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING XALQARO STANDARTLAR (MHXS) GA TRANSFORMASIYA QILISH

*Bank Moliya Akademiyasi tinglovchisi
Muzaffarov Jo'rabek Mustaqim o'g'li
e-mail: muzaffarov1995@inbox.ru*

Annotatsiya: Globallashtirish va buxgalteriya hisobi amaliyotini uyg'unlashtirish davom etayotganligi sababli tijorat banklarida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (MHXS) qabul qilish tobora kengayib bormoqda. Ushbu tezis MHXSni tijorat banklarida joriy etish bilan bog'liq qiyinchiliklar va imkoniyatlarni o'rganib, moliyaviy shaffoflik va taqqoslash kabi asosiy jihatlarga e'tibor qaratadi. Xalqaro moliyaviy hisoblarga o'tishning oqibatlarini o'rganib, tijorat banklari MHXSni qabul qilishning murakkabliklarini qanday samarali boshqarishi mumkinligi haqida tushuncha berishga qaratilgan.

Kirish:

Tijorat banklari global iqtisodiyotda muhim rol o'ynaydi, iqtisodiy faoliyatni osonlashtiradigan va o'sishni qo'llab-quvvatlaydigan moliyaviy vositachilar sifatida xizmat qiladi. Moliyaviy bozorlarning o'zaro bog'liqligi kuchayishi bilan moliyaviy hisobotning shaffofligi, izchilligi va taqqoslanuvchanligini ta'minlash uchun buxgalteriya hisobi standartlarining umumiy to'plamini qabul qilish muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS) tijorat banklari tomonidan oshkor qilinadigan moliyaviy ma'lumotlarning bir xilligini ta'minlaydigan va sifatini oshirishga yordam beradigan buxgalteriya hisobi amaliyoti uchun mezon sifatida paydo bo'ldi.

Tijorat banklarida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) o'tish bir qancha muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu o'tish davrida duch keladigan ba'zi umumiy muammolar va potentsial yechimlar:

1. MHXS standartlarining murakkabligi: Tijorat banklari MHXS standartlarini avvalgi milliy buxgalteriya hisobi standartlariga nisbatan murakkabroq va batafsilroq topishi mumkin.

Yechim: Xodimlarni MHXS talablari bo'yicha moliyalash uchun treninglar va keng qamrovli seminarlar o'tkazish hamda tushunish va muvofiqlikni ta'minlash uchun muntazam tekshiruvlar o'tkazish.

2. Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish: MHXS tamoyillariga muvofiq ma'lumotlarni yig'ish ko'p vaqt talab qilishi va kerakli ma'lumotlarni to'plash uchun mustahkam tizimlarni talab qilishi mumkin.

Yechim: Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish jarayonlarini soddalashtirish uchun ilg'or ma'lumotlarni boshqarish tizimlari va avtomatlashtirish vositalarini joriy etish.

3. Moliyaviy hisobotlardagi o'zgarishlar: MHXS moliyaviy hisobotlarda sezilarli o'zgarishlarga olib kelishi mumkin, bu esa turli moddalarni taqdim etish, tan olish va o'lchashda tuzatishlarni talab qiladi.

Yechim: Moliyaviy hisobotlarning dastlabki o'tish va doimiy monitoringida yordam berish uchun MHXS bo'yicha ixtisoslashgan tashqi maslahatchilar yoki buxgalteriya ekspertlarini jalb qilish.

4. IT-tizim integratsiyasi: MHXS standartlarining yangi hisobot talablarini qondirish uchun AT tizimlarini yangilash texnik muammo bo'lishi mumkin.

Yechim: MHXS hisobot modullarini mavjud tizimlarga integratsiya qilish uchun IT mutaxassisleri bilan hamkorlik qilish yoki MHXS hisobotiga moslashtirilgan yangi dasturiy yechimlarni tanlash.

5. O'qitish va xodimlarning ekspertizasi: Xodimlarning MHXS standartlarini to'g'ri talqin qilish va qo'llash uchun zarur ko'nikma va tajribaga ega bo'lishini ta'minlash.

Yechim: Uzlüksiz o'quv dasturlari, seminarlar va MHXS bo'yicha xodimlarning malakasini oshirish uchun onlayn kurslar yoki qo'llanmalar kabi resurslarga kirish.

6. Reglamentga muvofiqlik: MHXSni qabul qilish kontekstida ham milliy hokimiyat, ham xalqaro organlarning tartibga solish talablariga javob berish.

Yechim: MHXS standartlaridagi yangilanishlarni muntazam ravishda kuzatib borish va tartibga soluvchilar bilan yaqin hamkorlik orqali ichki siyosat va amaliyotlarni tartibga solish kutilmalariga moslashtirish.

Ushbu umumiy muammolarni tegishli yechimlar bilan hal qilish orqali tijorat banklari moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish jarayonini yumshata oladi va moliyaviy hisobotda oshkoralik va taqqoslanuvchanlikni oshirishdan foyda oladi.

Tijorat banklarida MHXSni qabul qilishning afzalliklari:

❖ MHXS tijorat banklarini me'yoriy hujjatlarga rioya qilish bo'yicha standartlashtirilgan yo'riqnomalar va tartib-qoidalar bilan ta'minlaydi, qoidabuzarliklar xavfini va mumkin bo'lgan jazo choralarini kamaytiradi. Zamonaviy nazorat tizimlariga moslashish orqali banklar ishonchli boshqaruv va risklarni boshqarish amaliyotiga sodiqligini namoyish etishlari mumkin.

❖ MHXSning qabul qilinishi tijorat banklariga ilg'or monitoring vositalari, tsenariy tahlili va stress test mexanizmlarini joriy etish orqali risklarni boshqarish imkoniyatlarini mustahkamlash imkonini beradi. Xatarlarni proaktiv ravishda aniqlash va kamaytirish orqali banklar kapital taqsimotini optimallashtirishi va moliyaviy barqarorlikni oshirishi mumkin.

❖ MHXS tijorat banklari ichidagi ichki jarayonlarni avtomatlashtirish va raqamlashtirishga yordam beradi, bu esa operatsion samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va samaradorlikni oshirishga olib keladi. Texnologiyalar va ma'lumotlar tahlilidan foydalanish orqali banklar o'z faoliyatini soddalashtirishi, qarorlar qabul qilishni yaxshilashi va mijozlarga yuqori darajadagi xizmatlarni taqdim etishi mumkin.

Buxgalteriya balansi bankning aktivlari, majburiyatlari va aktsiyadorlar kapitalini ko'rsatuvchi muayyan vaqtdagi moliyaviy holatining qisqacha tasvirini taqdim etadi. Tijorat banklari qisqa muddatli majburiyatlarni bajarish va uzoq muddatli o'sishni qo'llab-quvvatlash qobiliyati haqida tushuncha berib, ularning likvidligi va to'lov qobiliyatini baholash uchun balansdan foydalanadilar. Daromadlar to'g'risidagi hisobot bankning ma'lum davrdagi moliyaviy natijalarini umumlashtiradi, uning daromadlari, xarajatlari va sof daromadlari haqida batafsil ma'lumot beradi. Daromadlar to'g'risidagi hisobotni tahlil qilish orqali manfaatdor tomonlar bankning rentabelligi, operatsion samaradorligi va daromad keltiruvchi faoliyatini baholashlari mumkin. Daromadlar to'g'risidagi hisobot investorlarga bankning barqaror daromad olish va xarajatlarni samarali boshqarish qobiliyatini baholashga yordam beradi. Pul mablag'larining harakati to'g'risidagi hisobotda bank operatsiyalari, investitsiya va moliyalashtirish faoliyati doirasida naqd pul mablag'larining manbalari va ulardan foydalanish ko'rsatilgan. Tijorat banklari pul oqimlari dinamikasini, likvidlikni boshqarish amaliyotini va investitsiya qarorlarini baholash uchun pul oqimi to'g'risidagi hisobotga tayanadi. Naqd pul oqimi to'g'risidagi hisobot bankning naqd pul ishlab chiqarish, qarzlarni to'lash va kelajakdagi o'sish tashabbuslarini moliyalashtirish qobiliyati haqida qimmatli ma'lumotlarni beradi.

Tijorat banklari moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va oshkor qilishni tartibga soluvchi tartibga soluvchi nazorat va hisobot talablariga bo'ysunadi. Markaziy banklar, bank faoliyatini tartibga soluvchi organlar va buxgalteriya hisobi standartlarini ishlab chiquvchilar kabi tartibga soluvchi organlar bank sektorida moliyaviy hisobotlarning to'g'riligi, to'liqligi va shaffofligini ta'minlash uchun ko'rsatmalarni belgilaydi. Banklar moliyaviy hisobotlarda izchillik va taqqoslashni ta'minlash uchun Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS) yoki umumiy qabul qilingan buxgalteriya hisobi tamoyillariga (GAAP) rioya qilishlari kerak.

Xulosa qilib aytish mumkinki, tijorat banklarida xalqaro moliyaviy hisob-kitoblarni amalga oshirish ham qiyinchiliklarni, ham imkoniyatlarni keltirib chiqaradi. MHXSni qabul qilishning murakkabliklarini hal qilish katta kuch va resurslarni talab qilishi mumkin bo'lsa-da, moliyaviy shaffoflikni oshirish, global bozorga kirish va tavakkalchiliklarni boshqarishning takomillashtirilgan afzalliklari tijorat banklari uchun o'tishni strategik majburiyatga aylantiradi. Muammolarni faol hal qilish va MHXSni qabul qilish bilan bog'liq imkoniyatlardan foydalangan holda, tijorat banklari

moliyaviy hisobot berish amaliyotini kuchaytirishi, investorlarning ishonchini oshirishi va rivojlanayotgan moliyaviy muhitning barqaror o'sishni ta'minlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nilufar, P. (2024). Tijorat banklarida Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini qo'llash natijalarini tahlil qilish va uni takomillashtirish (Agrobank ATB) misolida. "XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2(1), 162-166.
2. Nasimova, Y. (2023). MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI. Центральноазиатский журнал образования и инноваций, 2(6 Part 5), 59-63.
3. Abdusamatov, X. (2022). TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI XALQARO STANDARTLARI JORIY QILISH AMALIYOTLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH. Евразийский журнал математической теории и компьютерных наук, 2(12), 53-56.
4. Djurayevna, R. M. (2023). MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA O'TISHNI TAKOMILLASHTIRISH. Gospodarka i Innowacje., 347-356.